

Holbergspillene *i „Den gamle By“*

Ludvig Holberg

ABRA CADABRA ELLER HUUS-SPØGELSE

ISCENESÆTTELSE

Gyrd Løfquist

HOLBERGSPILLENE

i »*Den gamle By*«

1961

KUNSTNERISK LEDER: ULF STENBJØRN

Tolvte sæson

Holberg

og

Plautus

Når Holberg så at sige pludselig, i en genial eruption, skabte den moderne danske komedie, så bør det ikke overses, at han byggede dette storværk på en totusindårig tradition. Han er vor litteraturs store klassiker ikke blot i den forstand, at han skabte et mønster, som for lange tidsrum blev det gyldige forbillede, men også derved at han skabte efter de mønstre, der for hans tid og mange senere perioder stod som de efterlignelsesværdige: den klassiske oldtids store digterværker, der havde vist deres evige gyldighed ved at overleve.

Vort moderne teater bygger på det græsk-romerske, og Holbergs værk er en af de stærke forbindelser, der gør denne kulturarv mere nærværende for os. Og Holbergs store læremester i oldtidsdigtning er fremfor alle andre den romerske komediedigter Plautus.

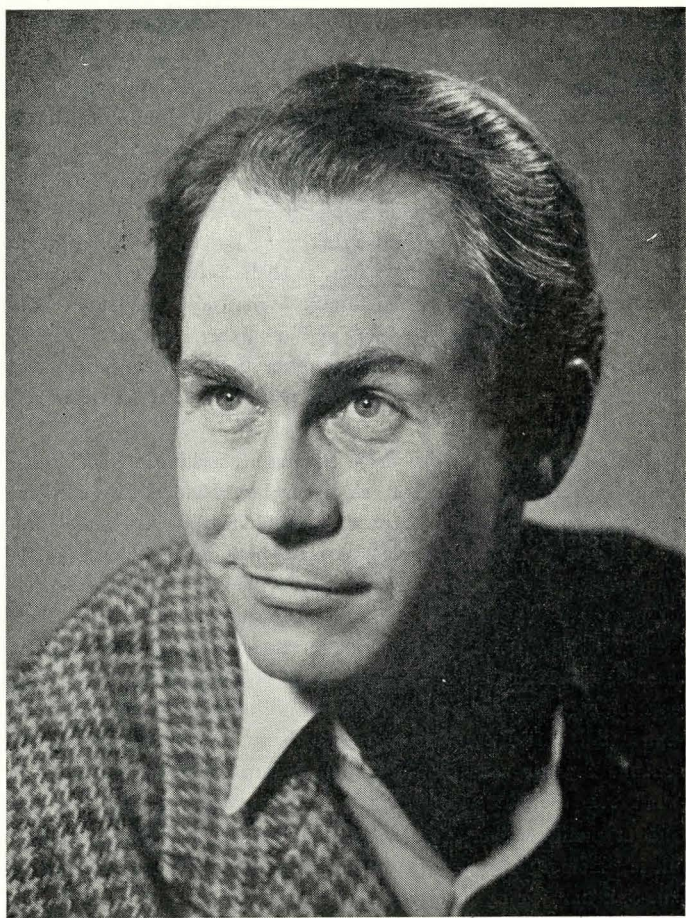
Holberg fulgte den regel, der var almindelig anerkendt i hans samtid, at han tog sit stof, hvor han fandt det, en fremgangsmåde, der selvfølgelig kun lader sig forsvare, når man har det digteriske geni, som kan gøre det lånte til ens eget. I flere tilfælde tog Holberg sit stof direkte fra Plautus, og i sine selvkommentarer til komedierne lægger han slet ikke skjul på, hvor han har sine motiver fra. I sin tidlige produktion har han hentet inspiration hos Plautus både til „Jacob von Thyboe“ og „Diederich von Menschengraben“, og da han i sin alderdom genoptog komedieskriveriet, skrev han den friskeste af

sine alderdomskomedier, „Husspøgelse eller Abracadabra“, efterhånden bedst kendt under den alternative titel, så at sige som en gendigtning af Plautus' „Mostellaria“.

Planen om at fordanske denne komedie havde han i hovedet, før han påny tog fat på at skrive komedier. Fire år før Abracadabra's fremkomst nævner han i en af sine epistler, at Mostellaria „haver jeg og i Sinde at benytte mig af, og at iføre en nye Klædning“. Da han omsider gik i gang med arbejdet, blev klædningen dog knap så ny, som han havde tænkt sig. Han er her mere bundet af sit forbillede end i de andre Plautus-bearbejdelser, ja, hele anden akt i Abracadabra må betragtes som en næsten direkte oversættelse af Plautus. Ikke blot personer og situationer, men hele replikker, lige til Octavius' bramfri skæmt, er overtaget direkte efter det latinske forlæg. Og alligevel må man give Holberg ret, når han hævder, at „Stykker kan passere for Original“.

Når Holberg har valgt den drøje Plautus til forbillede fremfor den finere og mere slebne Terents, så ligger heri både en overensstemmelse i temperament og en dermed sammenhængende kunstopfattelse. I en af sine epistler holder han mandjævning mellem de to gamle romere: „Jeg ligner Plautum ved et dejligt Jomfrue-Ansigt med adskillige Pletter, Terentium ved et glat, men derhos et hver Dags Ansigt“. Trods Terents' tekniske finesser finder han hos ham ikke det væsentlige, hvorom han skriver i en anden epistel: „at derudi regierer den *Festivitet*, hvilken er ligesom Siælen udi et Skuespil, og som frem-skiner udi Plauti og Molieres og nogle andre faa Comoedier. Af saadanne Stykker haves kun faa, efterdi dertil udfordres et naturligt Talent, som ved Studeringer ikke kand erhverves“.

På et punkt afviger Abracadabra afgørende fra sit romerske forbillede; Holberg siger selv med en vis stolthed herom: „Udi dette Skue-Spil har jeg og ladet see mig ingen Slave at være af vedtagne Regler, som alleene grunder sig paa Sædvane og Moder, thi udi det heele Stykke tales ikke om Kiærlighed, ja, det som meere er, ingen

GYRD LØFQUIST

Actrice haver der udi nogen Rulle. Hvad vilde vel en Fransk Autor sige, som hørte, at en Comoedie saaledes var indrettet? Han vilde raabe: En Comoedie uden Actricer er ikke andet end en Vogn uden Hiul! Men de, som have læset Stykket, dømmer, at Vognen fattes hverken Hiul eller Smørelse“. Han tillægger dog klogeligt, at det er et engangs-forsøg og råder ikke til efterligning. Sandsynligvis har denne ejendommelighed bidraget til, at stykket havde svært ved at slå an på det ordinære teater og er sjældent spillet der. Til gengæld har den sikret Abracadabra et stort antal opførelser i det 18. århundredes dramatiske selskaber, blandt hvis amatører der næsten kun fandtes mænd. Men dette holbergske indfald er, når man sammenligner med Plautus, ikke nogen afgjort forbedring. Det hunkøn, som man hos Holberg aner som deltagere i orgierne inde i det forheksede hus, viser sig hos Plautus i kød og blod, og vel at mærke som fint og individuelt karakteriserede personer.

Ikke alene gennem sin direkte gengivelse af „Mostellaria“ viser Abracadabra Holbergs afhængighed af Plautus. Når stykket åbner, er vi i holbergtidens København, og vi møder personer, som vi er vant til at træffe der: Jeronimus og Leander, Henrik og Arv. Men også disse personer har Holberg overtaget fra sit romerske forbillede. Plautus' komedie åbner med en skænderi mellem den snedige, lebendige by-slave og den tunge, vrantne landslave: Henrik og Arv, som de findes ikke blot i Abracadabra, men i mange andre holbergstykker.

At disse skikkelser er typiske danske (københavnsk-sjællandske) vil enhver Holberg-elsker vel hævde som selvfølgeligt. Og dog er de skabt efter klassiske oldtidsmønstre. Her er vi ved hemmeligheden i Holbergs klassicitet: hans evne til at genskabe sin samtid efter klassiske normer — hvilende på den anskuelse, at inderst inde er mennesket det samme til alle tider. Og som Holberg kender sin tid i oldtidens forbilleder, således genkendes vi gang på gang vor egen tid i Holbergs klassiske miljø.

Christian Stub-Jørgensen.

The Haunted House

or

Abracadabra

A Comedy in Three Acts, Women Being Absent from the Cast
By LUDVIG HOLBERG (1684-1754).

English synopsis by Torsten Dahl, professor of English Philology in Aarhus University.

The old mysterious word *abracadabra* which occurs in the title of Holberg's adaptation of the Plautine play *Mostellaria*, here signifies a protecting charm against a ghost alleged to haunt a house that is owned by an old man named Jeronimus. We watch the attempts, at first successful, of Henrik, the clever valet of young Leander, to keep Jeronimus away from this house, where his son and a friend have been leading a life of dissipation during the father's absence abroad.

Act I.

Henrik refuses to admit Arv, a fellow servant sent up to town by the steward of Jeronimus's landed estate where money is badly needed. Henrik likewise declines to listen to Jesper the steward, who reports that owing to non-payment of taxes due a distress is going to be levied. Ephraim, a Jewish dun, is equally unsuccessful, being turned away along with Jesper and Arv by Leander and his friend Octavius, the two reckless revellers. A brief fit of remorse which comes upon Leander is quickly dispelled by the frivolous Octavius, who prescribes fresh amusements for his friend.

Act II.

Henrik brings the shocking news that Jeronimus has returned from his journey. Realizing that the two dissipated friends are incapacitated from taking in the dangerous situation Henrik sets his sober brain working in order to turn Jeronimus away. He tells the old man that the house has been haunted for seven months, because a man had

been murdered and buried there. Henrik is deeply troubled by Octavius's loud calls for Rhine wine from within, and tries to make Jeronimus believe that the Evil One is making merry in the haunted house. While Henrik is talking with the old man Ephraim comes along to repeat his dunning. Henrik quickly thinks of the explanation that it is a question of money borrowed by Leander in part-payment of the price of a new house bought to replace the haunted residence. Jeronimus naturally wishes to know where he is going to live and so Henrik is forced to invent a fresh lie! Leander, he says, has acquired the house opposite belonging to M. Leonard, which information satisfies Jeronimus. A call on Leonard is prevented by Henrik, who pretends to have seen visitors enter the house, and Jeronimus decides to make a complaint to the previous owner of the haunted house. This man, as Henrik knows, has gone to live in a far-away Jutlandish town, and the valet relishes a fresh opportunity of fooling Leander's father. Meanwhile Henrik is able to see Leonard and request permission for Jeronimus to inspect his house, alleging that the old man would like to build a house for Leander and his bride on the model of M. Leonard's house. Returning from his walk Jeronimus is told by Henrik that the inspection has certainly been arranged, but that any reference to the purchase should be avoided, because Leonard, especially on account of his wife's objection, is sore about the sale of his property. An amusing scene ensues, showing the two opposite neighbours at cross-purposes while discussing various objects in the house. Jeronimus, who is pleased with the purchase, informs Henrik that he means to pay Leonard the full sum owing less the 500 rixdollars paid to Ephraim, and going away to fetch the money leaves the crafty valet pondering.

Act III.

Returning with 2000 ducats, which he has gained by dubious means at Lubeck, Jeronimus is met by Henrik in disguise as a ghost. The old man is frightened into handing over his ill-gotten money to the valet, who leaves him almost paralysed. Jeronimus is galvanized into life, however, when he sees a footman knocking at the door of the haunted house. To his surprise and disgust Jeronimus learns that the

house is in actual occupation, and a suspicion of foul play creeps into his mind. A second conversation with Leonard gradually clears up the mystery after a ludicrous exchange of remarks about the purchase of a house by Jeronimus. At this juncture Jesper and Arv repeat their visit and inform their master of serious financial troubles which are traceable to strange goings-on in Jeronimus's town residence. The game is now up, and Henrik, at Jeronimus's bidding, is bound hand and foot. Leander humbly asks his father's pardon, but the latter threatens to disinherit him. Jeronimus only relents after Octavius has undertaken to repay all the money spent on revels in his house, and after Leander has promised a thorough reformation. Henrik's offences have so infuriated Jeronimus that the joint persuasions of Leonard, Octavius and Leander are required to save the valet, who pleads loyalty to his young master.

CERAMICS WOODEN WARES TOYS

LAMPS STAINLESS STEEL TEXTILES

GLASSWARE
SILVER

**BANG'S
KUNST**
AKTIESELSKAB

RÅDHUSPLADSEN 5 . AARHUS
PHONE 2 59 01

- der er også lidt »teater« i os!

Vi opfører skønne stykker på smukke fade... den store pause holder vi om søndagen... men alle ugens andre dage er vi i søndagshumør og god stemning. Køkkenet er til tjeneste fra 10 formiddag til 12 aften — vi lukker kl. 1 nat. Vil De hygge Dem et rart sted, så kom ind og sig goddag til god mad.

— venlig hilsen

**UFFE
TEATER BODEGA**

TELF. 21917

— opkald til gæster 36 11 29

ABRACADABRA eller Huusspøgelse

Komedie i 3 akter af Ludvig Holberg

Dekoration:
IVAN MOGENSEN

Isenesættelse:
GYRD LØFQUIST

Kostumer:
MARIA DELEURAN

Arv, gårds-karl	<i>Christoffer Bro</i>
Henrik, tjeneren	<i>Erling Dalsborg</i>
Jesper, fogden	<i>Henning Hansen</i>
Ephraim	<i>André Sallyman</i>
Jeronimus, en gammel mand	<i>Miskow Makwarth</i>
Leander, hans søn	<i>Troels Munk</i>

Octavius, Leanders staldbroder	<i>Karl Erik Christophersen</i>
Leonard, Jeronimi naboe	<i>Ulf Stenbjørn</i>
En fremmed lakay	<i>Gustaf Bentsen</i>
Trommeslageren	<i>Frits Brun</i>
1. musikant	<i>Frode Sørensen</i>
2. musikant	<i>Peter Eszterbas</i>

Efter forestillingen: **SPECIAL SMØRREBRØD**

åben til kl. 12 nat!

Sdr. alle 2, tlf. 3 38 13 : Frederiks allé 87, tlf. 3 58 13 . Guldsmedgade 14, tlf. 3 37 13 . Havnegade 24-26, tlf. 3 64 13

Fra sidste års forestilling
HENRIK OG PERNILLE
(Elin Reimer, Helge Scheuer)

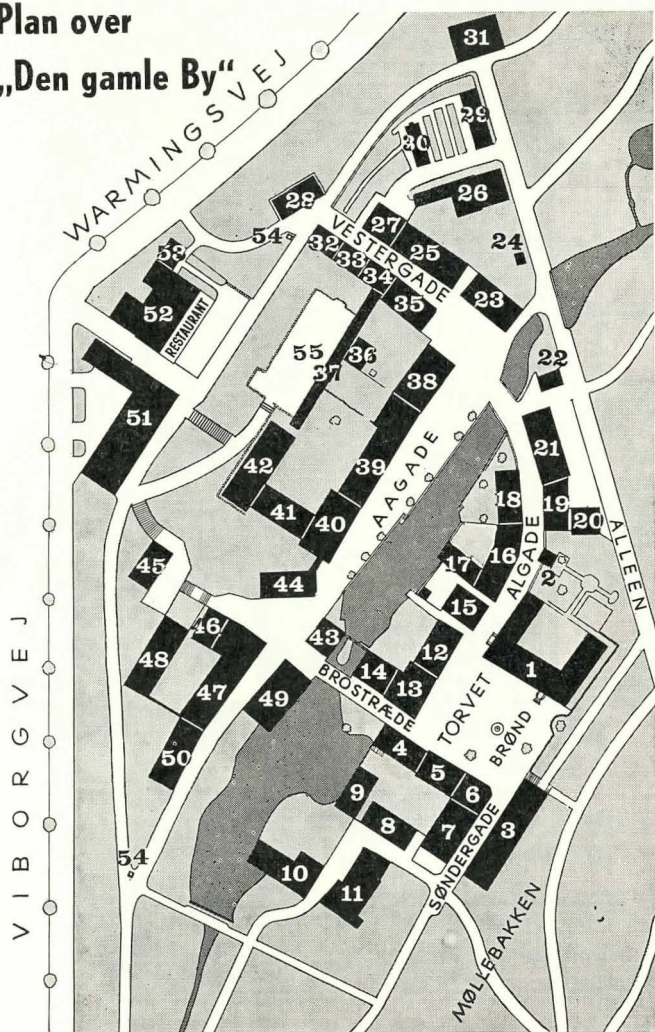

Fra sæson 1959

HEXERIE ELLER BLIND ALLARM

(Lise Wolst, Ruth Brejnholm, Ejnar Larsen, Bodil Lindorff, Erno Müller, Hilma Egeskov)

Plan over „Den gamle By“

KØBSTADMUSEET »DEN GAMLE BY«

1. Borgmestergården
(billetsalg til museet)	27. Cyklens museum
2. Havepavillonen	28. Bulladen
3. Tekstilsamlingen	29. Drivhus fra Bernstorff
4-7. Aalborggården	30. Drivhus fra Geelsgaard
4. Trestoksværkshuset	31. Gartnerens hus
5. Stenhuset	32-34. „Lille Rosengården“
6. Empirehjørnet	32. Lysestøber og nålemager
7. Grotumfløjen	33. Bødkeren
8. Bryggeriet	34. Skomageren
9. Sadelmageren	35. Tobaksspinderiet
10. Garveriet	36. Tobaksladen
11. Aabenraa huset (postgården)	37. Reberbanen
12. Farveriet	38-42. Aarhus Møllegård
13. Glarmesteren, xylografen
og barberen	39. Hovedbygning
(med museets kontor)
14. Bogtrykkeren	43. Vandmøllen
15. Bogbinderen	44. Kustodebolig
16. Brænderiet og bageriet	45. Skolen
17 Brænderiets fedestald	46. Drejeren
18. Hattemageren	47. S. M. Holsts gård
19. Urmageren, urmuseet og
guldsmeden	48. Pakhus og stald
20. Smedien	49. Toldboden med Aarhus hav-
nemuseum og sejlmageren
21. Aalborgpakhuset	50. Væveriet med possement-
mageriet
22. Sprøjtehuset	51. Det gamle teater fra
Helsingør
23. Apoteket	52. Museets restaurant
24. Simonis lysthus	53. Toiletter
25. Marcus Bech's gård med
Aarhussamlingen	54. Milepæle
26. Haderslevhusene med sned-
keren, billedskæreren, tøm-
rerer og maleren	55. Friluftsscenen

BILLETSALG TIL HOLBERGSPILLENE:

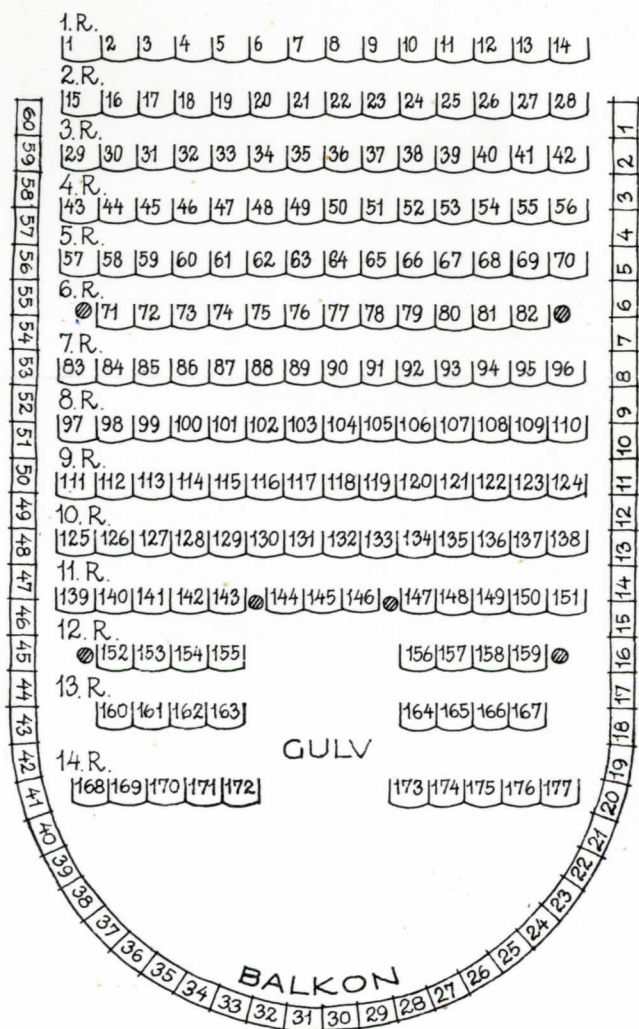
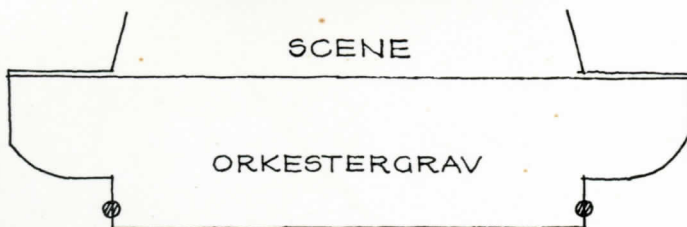
»Helsingør Teater« kl. 15—20 . Telefon (061) 2 10 10

Århus, i november 1961.

*Bestyrelsen for „Den gamle By“
har den glæde vedlagt at fremsende ad-
gangskort til indvielsen af Helsingør
Theater 2. december 1961 kl. 19,45 pr.
samt plan af teatret med angivelse af
plads.*

*Efter teater-indvielsen vil der for gæ-
sterne være arrangeret stående buffet i
museets restaurant og i teatrets nye foyer
(se nærmere billettens bagside).*

HELSINGÖR THEATER

KØBSTADMUSEET „DEN GAMLE BY“